Yeni

FIRAT

Aylık - Sanat - Fikir Dergisi

FIRAT SUYU HAL OLMUS — BİR FİLİZ BİN DAL OLMUS.
DOĞ. YEŞİLE DONUYOR — TOPRAĞA BİR HAL OLMUS.

SAYI 6

İÇİNDEKİLER

Atatürk ve Gölcük	1
Cumhuriyet güzeline	2
Ziraate sağlanacak faydalar	3
Mevlâna	5
Halk musikisi usulleri	6
Almanya mektubu	10
T. C. Ziraat Bankası yüz yaşına basıyor	14
Baş Kumandana Destan'dan	15
Zavallı Ahmet Kemal	16
Anadolu'da bakırcılık	19
Türkiye folklor haritası	21
Eskilerden fıkralar	23
Dilci ve yolcu Fuzulî	26
Yaşayan hafızlar	29
Elektrik şevkile gazel	31
İslâm demokrasisi	31
Düzeltmeler	32

YENİ FIRAT

Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

Sahibi ve Yazı İşlerini fiilen idare eden

Mes'ul Müdür :

FİKRET MEMİŞOĞLU

İdare Yeri :

Elâzığ Türk Kültür Derneği Şubesi

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Matbaa Teknisyenleri Basımevi

İSTANBUL

Yıllığı 12 Liradır.

Gönderilen Yazılar Basılsın Basılmasın Geri Gönderilmez.

Çıkış tarihi : 30/11/1962

Atatürk ve Gölcük

29 Ekimde Cumhuriyet Bayramını kutladık. O'nu sevinç ve övünçle andık. 10 Kasım saat 9.05 de, millî bir ürpertiyle sarsıldık. Ölmek kaderde var, ancak, fikir ve ideal olarak yaşamak ne mutlu şey. Atatürk, bu sonsuzluğa eren mutlulardan biri.

Anadolu tarihinin başında Alpaslan, ortasında Fatih, sonunda Atatürk var. Ama birer bayrak gibi.

1938 yılında Diyarbakır'dan Elâzığ'a dönerken, trenle Gölcük'ün kenarından geçen Atatürk, kendisine doğru yuvarlanıp gelen munis dalgalara takılarak derin derin baktı. Sonra, geniş ufka göz gezdirdi ve etrafındakilere sordu : Gördüğünüz memleketler içersinde en güzel hangisi ?

Herkes hudut dışına taşarak hâtıralarını yokluyordu. Nedense, tarihimizin ve coğrafyamızın dışına taşmak bize hoş geliyor ! Mum dibine ışık vermez kabilinden

Nihayet herkes bir şey söyledi. Sonunda, memleketlerin en güzelinin İsviçre olduğunda karar kılındı. Bu kararın alınmasında, Atatürk oyunu kullanmamıştı.

Tan yeri ağarmadan Gölcük'ün kenarında, mavi ve yeşilin en güzeliyle insana gülen sular, O'nu içine çektikten sonra dalga dalga kıyılara kadar sürüklemekle kalmadı. Gölcük'ün geniş ufku perde perde açılarak daha da genişledi. Tâ Hazar Denizine kadar uzayıp gitti belki...

Atatürk, sabahın bu füsunlu saatinde, Gölcük'ün göz kırpan pırıltılarına hak vererek, bir rüyâdan uyanır gibi, arkadaşlarına döndü : Hayır hayır!... Dünyanın en güzel memleketi İsviçre değil, Türkiyedir, Türkiye. Dedi.

Bulutlara baş kaldıran dağın, Hazar Baba diye anıldığını sevinçle öğrendikten sonra, gölün de aynı adla anılmasını arzu etti. Biz de öyle anıyoruz.

Bu vatan köşesinin sihriyle büyülenen büyük Atatürk, işaret ettiği kıyıda kendisine bir köşk ve çevresinde de bazı tesisler yapılmasını emrettiği için çalışmalara başlandı. Ne yazık ki, ölümüyle, bu başlanan iş de yarıda kaldı.

Bizim, O'nun hâtırasına karşı gösterdiğimiz bu vefasızlığa, Dolmabahçe önünde çırpınan Boğaz gibi, Elâzığ'da çalkanan Gölcük de ağlamaktadır. Sanki :

Gölcük, gamıyla çırpınarak, hisli önderin,
Bir milletin melâlini söyler derin derin.

Yeni Fırat

CUMHURİYET GÜZELİNE

Göster cemâlini, gündüzler olsun ;
Rüyada gördüğüm sûret sendedir.
Açıl da gözlerim nurunla dolsun,
Hülyada bulduğum sîret sendedir.

Süpürüp tekkeden şeyhi, şahnayı ;
Çıkardım gönülden kara sevdayı.
Aradım, kendimde buldum Mevlâyı,
Bir hakîm arama, hikmet sendedir.

Yeşil baş ördekler çıkıp aradan,
Kolayca farkettik akı, karadan.
Ölümden kurtardı bizi Yaradan,
Miraca yükseldik, himmet sendedir.

Başımda türeyen düğümü kırdım,
Taklidi bırakıp, tahkika girdim.
Çürük kubbeleri yıkdım, devirdim.
Ferdayı kurtaran hâlet sendedir.

Kızıl pöstekiyi sırtımdan attım,
Yeşil imâmeyi hocaya sattım.
Ak yüzlü fenlerle fikri donattım,
Başlarda taşınan ziynet sendedir.

Son nefeste şeyhim! Hak yoldan saptın,
Rahmanı bırakıp, şeytana taptın.
İbâdet yerine cinâyet yaptın.
Aklına tân etme, cinnet sendedir.

«Emel-tül-kitâbe» demiş Tanrımız ;
Okuyup yazmaktır, bizim hayrımız.
İrfanda olmasın ayrı gayrımız,
Aşkına meşk olan millet sendedir.

İlimle, irfanla ecdat ün almış,
Fatihler, Yavuzlar deryaya dalmış.
Cehâlet yüzünden ümmet bunalmış,
Âtiyi parlatan devlet sendedir.

Remzi'ye kulak ver, ders al sözümden.
Bir damla yaş gibi, düşme gözümden !
Gel artık tövbe et, feyz al özümden,
Teşnesi olduğun Cennet sendedir.

Elâzığ 1927
TATLI SERT

Keban Barajından :

Ziraata Sağlanacak Faydalar

Yazan : Mithat SAN
(G. Antep M. Vekili Elektrik Mühendisi)

1) Fırat nehrinin iki tarafında, ziraata müsait arazinin miktarı 25 milyon dönüm olarak tahmin edilmektedir Bu bölgede Devlet Su İşleri tarafından bugüne kadar, sulama etüdleri yapılmış arazi pek mahduttur. Ancak asgari bir had olarak, ziraata müsait arazinin % 40 ının ekonomik olarak sulanabileceği kabul edilirse, Keban Barajı ile Karakamış arasında bulunuan ve 520 km. uzunluğunda olan kısmındaki 10 milyon dönümlük arazinin bulunduğu meydana çıkar.

Tabii kaynakları itibariyle, büyük zirai bir potansiyele sahip bulunan bu ovaların başlıcaları şunlardır.

Elazığ (Uluova)	300.000	dönüm
Malatya ovaları	700.000	»
Arguvan Ovası	60.000	»
Adıyaman, Kâhta, Samsat, Besni, Keysun ovaları	220.000	»
Gaziantep, Araban, Yavuzeli ovaları	320.000	»
Nizip, Barak ovaları	460.000	»
Urfa, Suruç, Harran ovaları	2000.000	»
Mardin, Nuseybin, Viranşehir ovaları	5000.000	»

Bu ovaları teşkil eden arazinin, bir kısmı düz olduğu için buraları Fırat'dan pompajla terfi edilecek su ile sulanabilir, Eğer nisbeten meyilli olan arazinin yağdırma «fıskıye» usulü ile sulanmasına gidilirse sulunacak arazinin kolaylıkla % 50 nisbetinde artması mümkündür.

Bilhassa aşağı Fırat vâdisi dediğimiz, Mezopotamya Ovalarının başlangıçı olan topraklar, ziraata çok elverişlidir. Burada iklim senenin 330 günü tenebbüte müsait yani büyüme vasatını temin edecek derecede lutufkâr olduğundan topraklar sulanmak ve gübrelenmek şartiyle modern bir ziraat sistetmi altında işlenirse, memleketimizin çehresi tamamiyle değişebilir. Ancak bu suretledir ki, 10 sene sonra 40 milyona varacağı hesaplanan nüfusumuzu beslemek imkânlarına kavuşabiliriz.

Fakat Fırat havzasında mevcut bil'umum su kaynaklarının seviye-

si ve arazinin topoğrafik teşekülâtı dolayisiyle bu bölgede sulu ziraat rejiminin tatbiki, belli başlı iki şartın tahakkukuna bağlıdır:

a) Evvelâ Fırat üzerinde, Keban mevkiinde kurulacak bir barajla nehrin akımı tanzim edilerek yaz aylarındaki takriben 160 m^3/sn olan su sarfiyatının 800 m^3/sn. seviyesine çıkarılarak kâfi miktarda sulama suyu temin edilmesi lâzımdır.

b) Saniyen Keban mevkiinde inşa edilecek hidroelektrik santralında üretilen ve beher kilovat saat'ı 2,4 kuruşa malolacağı hesaplanan ucuz ve bol enerjiden istifade edilerek suyun pompajla terfi edilmesi icap etmektedir.

2) Sulu Ziraat rejimi tatbik edilerek modern Ziraat'in yapılacağı bu topraklardan :

Çeltik, pamuk, yağlı tohumlar, bakliyat, narenciye, meyva, sebze, hayvan ve kuş yemleri ve sair münavebe ile ekilecek ihraç malı ziraat ürünlerinden memlekete senede en az 200 Milyon Dolar döviz sağlanacaktır. Dönüm başına 20 dolâr gibi mütevazi bir rakkam alınmak suretiyle yukarıdaki meblâğ tahmin edilmiştir. Millî gelire direkt olarak 2 milyar TL. intikal ettireceği gibi endirekt faydaları da bu miktarların kat kat üstünde olacaktır.

Verilen bu rakamların delâlet ettikleri hakiki manaları anlamak için Türkiye'nin ziraat sektöründen umumi gelir yekûnunun 17 milyar TL. civarında bulunduğunu söylemek kafidir. Şu hale göre sulanacak ve modern ziraat rejimine tabi tutulacak olan Aşağı Fırat Havzası yurda senede % 12,5 miktarında fazla bir ziraî gelir artışı sağlayacaktır.

Bu ise bir kelime ile muazzam ve muhteşem bir neticedir.

Devamı gelecek sayıda

Keban barajının hayal ettirdiği MANİLER

«Barajla girecek altın çağına
ufuklar şimdiden deniz gibidir»
Y. N. G.

Yanı kayalı oldu
Ardı dayalı oldu
FIRAT, Ağın'a gelmiş,
Bizim bağ yalı oldu.

FIRAT suyu bal olmuş,
Bir filiz, bin dal olmuş.
Boz, yeşile dönüyor
Toprağa bir hal olmuş.

Bakır telleri gerdik
Göğe ağları ördük.
Ağın'ın ışığını
Munzur dağından gördük.

MEVLÂNA

— Ölüm yıldönümü için —

Soyundum libastan, deriden ;
Yavaştan yol aldım geriden.
Beni aşk odunda eriden
Mevlâna ! Mevlâna ! Mevlâna !

Bilirim sen de yâr kulusun ;
Hülyalar, sevdalar dolusun.
Erimiş, ermişsin, velîsin,
Mevlâna ! Mevlâna ! Mevlâna !

Yemyeşil yapraksın dallarda,
Nur olmuş manâsın hallarda,
Tut beni düşmiyem yollarda,
Mevlâna ! Mevlâna ! Mevlâna !

Koşarak eriştim izine ;
Karıştım kışına, yazına.
Ko beni baş koyam dizine,
Mevlâna ! Mevlâna ! Mevlâna !

Sıyrıldım çiniden, atlastan,
Yürüdüm Harputtan, Bitlisten.
Bir nida işittim herkesten :
Mevlâna ! Mevlâna ! Mevlâna !

Gül dalda, sen gülde öz mânâ,
Gül kokun dağılmış dört yana.
İrşad et kul oldum ben sana,
Mevlâna ! Mevlâna ! Mevlâna !

Cenâni DÖKMECİ

Halk Musikisi Usulleri

Fikret MEMİŞOĞLU

Gerçekten büyük bir hazine olan Halk Musikisi, san'atçılarımız tarafından henüz yorularak incelenmiş, san'atkâr titizliğiyle etüt edilmiş değildir. Yorgunluğa pek gelemeyiz de ondan... Küçümseyişimize rağmen, saz ve ses olarak dinlediğimiz zaman da heyecanımızı saklıyamayız. Duyulan bu heyecana karşı, gösterilen bu kayıtsızlık halk san'atının öksüz kaderi olsa gerek.

«Fecr-i Ati» devrinin sonuna kadar halk edebiyatına karşı gösterilen ilgisizlik ve küçümseyiş tavrının, ne kadar yersiz olduğu bugün anlaşılıyor artık. Vatan sathında esen, Hamit'lerin, Fikret'lerin, Haşim'lerin sesinden çok, Yunus Emrelerin, Karacaoğlan'ların, Veysel'lerin, kâh yanık, kâh şakrak nefesidir.

Er geç Halk Musikisi de gerçek kaderine erecek, kaderini bulmuş olacaktır. Bu, şimdiden belli...

Bir konserde çalan ve okuyan ne kadar usta, ne kadar hünerli olursa olsun, dinleyicileri coşturan, halk sazı ve halk okuyucusu oluyor. Bir milletin bilgi ile hisle değerlendirdiğini, Türk San'atçısı'nın kıymet hükmünden uzak tutması, geleceğin affetmiyeceği hazin bir ihmal.

Bu ihmalin, millî bir kayıp olduğunu sezen ve bilen Muzaffer Sarısözen Halk Musikisine ışık tutmak için, «Türk Halk Musikisi Usulleri» adlı yüz yirmi sahifelik ve bugün için eşsiz değerde bir eser yayınlamıştır.

Kitabının ön sözünde bakın ne diyor :

(İlk bakışta, monoton gibi gözüken Türk Halk Musikisi'nin, araştırdıkça çeşitli yönlerden incelikleri ihtiva eden nefis bir san'at hüviyeti taşıdığı anlaşılır.)

Bu cümleden anlaşılıyor ki, Hoca, henüz araştırmasını bitirmiş değildir. Ancak bu araştırmada, yalnız olduğuna göre, ondan fazlasını istemek bilmem mümkün mü ?

Ön sözü okumaya devam edelim :

(Konu bakımından, yeryüzünde ne kadar tabiî ve sosyal olay varsa, halk musikisinde hepsinin de yer aldığı görülür.

Estetik bakımından, bir sevinci, bir elemi ifade eden ve çeşitli olayları canlandıran melodilerin en ince örneklerini yine Halk Müziğinde bulabiliriz.

Türküleri notaya alırken, kullanmaya mecbur kaldığımız çeşit, çeşit ölçüler ve yeni, yeni ritm şekilleri gösteriyor ki, Türk Halk Musikisi,

usul = (mezür - ritm) bakımından da olağan üstü bir renklilik ve güzellik taşımaktadır.

Halk Musikimiz'in usulleri hakkında topluca ilk etüdü ihtiva edecek olan bu kitap, Ankara Devlet Konservatuvarı'ndaki «Müzik Folkloru» dersleri için hazırladığım notların bir araya getirilmesiyle yayın alanına çıkmış oldu) diyor.

Bu cümlelerden de anlıyoruz ki, üstat, müziğimizin olağan üstü renklilik ve güzelliğini, araştırmakla kalmıyor, öğretiyor da...

Ancak öğrencileri bu heyecanın havasına kapılabilmişler midir ?

Sayın Sarısözen, Ön sözüne devam ederek :

(İyi şartlar içinde, uzun yıllar süren, bir çalışma ve araştırmaya rağmen, Halk Musikisi Usulleri'nin bu kitaptakilerden ibaret olduğunu söylemeyi, ihtiyatsızlık telâkki etmekteyiz).

Diyor. Bu itiraf, bir gerçeğin tekrarıdır.

Üstad, halk musikisi'ni, incelemek için, iki bölüme ayırmıştır.

Birinci bölüm uzun havalardır. Bunların ölçüye sokulmadığını, ritm bakımından da esaslı bir şekil göstermediğini belirtir. Yalnız dizisi, ve dizi içindeki seyri bellidir, der.

Bize öyle geliyor ki hiçbir uzun hava, doğru söylenmek şartile ölçüsüz ve şekilsiz değildir. Ya bugünkü ölçü ve şekillerimiz dardır, yahut henüz yadırganan uzun havalar üzerinde gerekli incelemeler yapılmamıştır.

Bilhassa Harput ve civarında biribirinden tamamen ayrı 15 uzun hava vardır ki bunları, yalnız söyliyenler değil, adını ve makamını bilmeden dinliyenler de biribirinden ayırdeder. Hatta nerede hata yapıldığını dahi sezebilir.

Bunlar: Bağrıyanık, Aşıran, Beşiri hoyrat, Kesik hoyrat, Hüseyini hoyrat, Kürdi hoyrat, Maya, Cılgalımaya, Eski hoyrat, Ölüm hoyratı Gelin hoyratı veya Şirvanî hoyrat, Elezber, Tecnis, Versak, Muhalif hoyrat.

Yukarıda sayılan uzun havalar radyoda okunan uzun hava diye adlandırılan yaygın havalardan tamamen ayrıdır. Bunlar yerli deyimle, üstten başlıyarak, tize çıkar ve düze dönerek bağlanır. Radyoda okunanlara uzun hava denilince, ayırdedilmesi için bunlara da «dik hava» denilmesi gerekir.

Bir de bunlardan ve Eğin Ağzı gibi yaygın havalardan ayrı karakter taşıyan makamlar vardır. Türkülere benzer tarafı olmadığı gibi, Türk Klâsik Musiki'si ile de tavır ve eda bakımından münasebeti yoktur. Bunlar halkın dinî âyinlerinde söylediği ilâhilerdir. Ancak besteleri o şekilde düzenlenmiştir ki bunlardan hoyratlara geçmek, aynı ayakdan gelen şıkıltım türkülere kaymak mümkün ve kolaydır. Nitekim bu makamlar, dinî âyinlerde okunduğu gibi, ağırbaşlı insanların meclisinde

de eskiden beri okunagelmektedir. Bunlara Klâsik Musiki'sinin gazelleri ve şarkıları karıştırılmaz. Özenti olarak katılmak istenirse, yabancı bir misafirin samimi bir meclise davetsiz gelişi gibi yadırganır. Bunların etüt edilmesi, Klâsik Musiki'nin mahsulü veya benzeri sanılmasından ileri gelse gerek. Bahsettiğimiz bu makamlar, unutulanlar hariç, bugün bilindiği üzere şunlardan ibarettir :

İbrahimiye, Beşirî, Uşak, Hüseyinî, Bayati, Kürdî, Şirvanî, Sabahî, Versak, Tatvan, Nevruz, Divan, Muhalif, Müstezat.

Bir gün, şüphe ve tereddütlere kulak asmaksızın yukarıda söylenen makamların gazel diye anılan ağır havaları incelenirse, Halk Müziğindeki bilinmiyen cihetler, aydınlanmış olacaktır.

Üstat Sarısözen'in eserinde bu bakımlardan boşluk varsa da açılan çığır er geç bu boşluğu da içine alacaktır.

Bahsettiğimiz kıymetli eserde Kırık Havalar'da incelenmiş, bizim «şıkıltım» dediğimiz oynak havaların usulleri tesbit olunmuştur. Sayın yazar, Halk Musikisi'nin bünyesine göre bu usulleri sınıflandırmış ve üç bölümde toplamıştır.

1) Ana usûller ve üçerli şekilleri : Bunlar iki, üç ve dört vuruşlarla, bunların üçerli şeklidir. Bu usûllerden, bunların iki ve dört vuruşlarla, bunların üçerli şekilleri çok, fakat üçlülerle, üçlülerin üçerli şekli azdır, diye açıklama yapılmaktadır. Bunlara ait eser'de bir hayli örnek verilmiştir. Örneklerden : (biri tevekte üzüm kara, diğerleri, Fatmalı, Halay v.s...)

2) Birleşik usûller : Eserde bu usûllerin, belli kurallar gereğince ana usûlleri bir araya getirerek teşkil edildiği belirtilmektedir. Halk Musiki'nin en güzel ve en zengin tarafı bu usûller olduğu gibi, Dünya Müzik âlemini ilgilendirecek kadar renkli ritm özelliği yarattığını da ilâve eden üstat, bu usûle örnek olarak (Başındaki Puşu mudur) (Bahçelerde Pırasa) (Bülbüller düğün eyler) (Aman şimdi yaman şimdi) gibi türküleri örnek göstermektedir.

3) Karma usûller : Bunlar, ana ve birleşik usûllerden ayrı karakter gösteren, ancak birleşiklerin, veya ana usûllerle birleşiklerin, bir araya gelmesiyle teşekkül eden usûllerdir.

Bunlar için de eserde muhtelif örnekler verilmiştir. Meselâ : (Kaşların oydu beni), (İndim yarin bahçesine), (Gül kuruttum) gibi...

Üstadı bu kıymetli eserinden dolayı ne kadar tebrik etsek azdır. Bu tebrik ve tebcillerimiz zevki ince, şevki derin, fakat san'atı öksüz halkımız içindir. Halk ruhu kadar, kadir, kıymet bilen var mıdır? Yazımızı, yine kadirbilen halkın bir çift sözü ile bitirelim :

Kes bağrım, kanım aksın
Kadir bilene doğru.

Sarısözen'in eserini okurken, 22/10/962 tarihli Yeni Sabah'ta fık-

ra yazarı Sayın Siyavuşgil'in «Uzun Hava» başlıklı bir yazısına rastladık. Uzun hava için bu yazının dördüncü fıkrasında :

«Aandolu'da, kervan yollarında, deve katarlariyle yapılan yolculukların bir hâtırası olmak gerekir.»

Diye, bir kayıt gözümüze ilişti. Uzun havalarla kervan yollarının ve deve katarlarının ilgisini bir türlü bulamadık. Türk kültürünü çok iyi incelemesi ve bilmesi gereken Siyavuşgil'in bu kanaate, nereden vardığı bizi meraka düşürdü. Peşin tahminimize göre, bu kanaat, bir tetkikin eseri değil, kitabî bir yorum olsa gerek. Kervan yollarının uzunluğu, deve katarlarının uzun yürüyüşü tahayyülünden doğma bir kanaat olmalıdır.

Ancak, bu kanaatın hakikatla uzakyakın hiçbir bağlantısı olmadığını belirtmek gerekir.

Çünkü, bu uzun havaların yalnız bestesinin değil, güftesinin de, dikkat edilince, özünün ve muhtevasının mânevi bir âleme ait olduğu, maveradan gelen ve maveraya giden seslerle ilgili bulunduğu anlaşılır.

Sosyal bir düşünceyle, bu uzun havalar toplum olaylarının beste ve güfte olarak, en lirik örnekleridir. Bestenin yadırganışı, henüz yavuşma ve uyuşma sağlanamadığı içindir.

Halk edebiyatını benimsediğimize göre, bu hususta, güftelerden alınacak örnekler bizi aydınlatmış olacaktır.

Alma yanı, alma yanı
Kızarmış alma yanı.
Nasıl kabre koyarlar
Muradın almayanı.

Yüz anahtar, yüz anahtar
Dil, kilit ; yüz, anahtar.
Kitlidir gönül evi,
Garibim bu gülşende
Baykuşlar ötüşende
Gariplik ne çetinmiş
Baş yastığa düşende

Ağam naçar ağlama
Gündür geçer ağlama
Bu kapıyı kapıyan
Bir gün açar ağlama.

Bağrı-yanık'lara, hoyrat'lara ait bu gibi sayısız örnekler verilebilir. Bunlar hep uzun hava güfteleridir. Bu mani ve kesik manilerin, kervan yollarını ve deve katarlarını hatırlatmasına veya onların hâtırası olmasına imkân var mı?

Bu güftelerin besteleri de, aynı ruh haletinin ifadesinden ibarettir. Halk Müziğinde güfte ve beste, bacı kardeş, âşık maşuk gibi sarmaş dolaştır ; ritm bakımından birbirinden ayrılamaz.

Bu bakımdan ünsiyetimiz olmadığı için, bunlar hakkında yanlış kanaat yürütmemiz yalnız isabetsizlik değil, biraz da haksızlık olur.

Bir kelime değiştirerek rahmetli Yahya Kemal'in sözünü tekrar etmekle yetineceğiz :

Çok insan anlıyamaz (yerli) musikimizden
Ve ondan anlamıyan bir şey anlamaz bizden.

Almanya Mektubu

Size mektup yazamayışımın tek sebebi, henüz Almanya'ya ısınamamış olmamdan başka bir şey değildir. İnsa noturduğu yere ısınamayınca, düşüncelerini toplamak kabiliyetini de kaybediyor.

İntibaksızlığımın sebebi ise zahiren biraz hafif gibi görünüyor. Kısaca şöyle : Bir lisanı yeniden öğrenmek çok emek ve zaman istiyen bir şey. Bu bakımdan Almanca'yı iyi öğrenmeğe hiç heves etmedim. Altı ay sonunda bir şeyler, pek az şeyler, anlıyorum. Günlük hayatı idame ettirecek kadar bir şey. Fransızcanın muayyen bir seviyesi var. Okuyup yazma ve söylenenleri anlama bakımından çok iyi. Konuşma ise ancak orta seviyeyi aşma durumunda.. Edebi bir eseri anlamak için ise daha zamana ihtiyacım var. Bir yabancı lisan bu kritik seviyede iken diğerine başlamak berikinin zararına oluyor. Almanca'ya, bu endişe ile bir türlü başlıyamadım. Yoksa altı ayda onu da konuşacak seviyeye getirmek kabildi. Almanca'yı öğrenmeyince Almanya'ya ısınmak zor oldu tabi'i. Birinci sebep bu lisan kararsızlığı...

İkincisi, Almanlar'la bazı müşterek tabiatlarımız ve karakterlerimiz olmakla beraber, tanzimat'tan hatta çok daha eski devirlerden beri, bir Fransız medeniyeti ve yaşayışı ile kaynaşmış ve o esaslarla yetiştirilmişiz. Fransız medeniyetinin bir ayrı özelliği var ki, insan, hemen ısınıveriyor. Almanya'da madde her şeyin önünde ve üstünde geliyor. Türk Toplumunda yetiştirilmiş bir insan için, bu, hemen yadırganıyor. Bir katılık var Almanya'da... Büküp kendinize uyduramıyorsunuz. Hiç supleksi olmıyan bir kalıba girmek de öylesine zor ki.

Bütün dünya, romantizm kalıplarını paramparça edeli çok zaman geçti. Ama, nemen her toplumda kıyıda, köşede romantizim kalıntılarına rastlamak, hiç olmazsa folklorik yapısında bu izlenimleri bulmak mümkünken «Werter» le romantizmi senbolize edilen Almanya'da şimdi kırıntısı bile kalmamış.

Oysa bir Berlin meselesi ve bir Doğu Almanya dâvası, hâlâ paramparça duran bir yurt parçası var ki, XIX. yüzyıl romantizminden daha bariz belirtileriyle televizyonda sık sık görülmektedir. Basının «rezalet duvarı», «ağlama duvarı» dedikleri, doğu ile batı Berlin'i ayıran ve komünistlerin inşa ettikleri duvara rağmen, Almanya'da romantizm düşünüşü kalmamıştır.

XX. asrın ilk yarısında Hitler'in robotları olan bu millet şimdi de aynı robotlukla medeniyet yarışmasında...

Medeniyet ; teknik, ilim ve san'at olarak, en ileri ülkelerde ne varsa

Almanya'da da hepsi, hem de en iyi şekli ile mevcut. İnsan eli değmemiş tek ağaç, insan ayağı çiğnememiş bir karış toprak, yok galiba. Hem de bütün dağlar orman dolu. 1944 de bomba çukurları ile dolan memlekette kalkınma dâvası bitmiş, ana problemelrin hepsi hallolmuş, doğu ve batı meselesinden başka harpten hiç bir iz kalmamış.

Harpten kalan bir şey var Almanya'da : Korkunç bir harp psikozu.

Bir seferinde trenle Köln'e giderken karşımda hayli yaşlı ve hasta bir adam oturuyordu. Birşeyler konuşmak istedi benimle... Çok az Fransızca biliyordu ; anlaştık. Üçüncü cümlesi aynen şöyle idi : «Siz harp gördünüz mü ?» «görmedim» dedim. Yüzüne, harp korkusunu yaşıyormuş gibi, bir korku ifadesi oturuverdi. Bütün dehşetiyle harbin korkunçluğunu anlatmağa çalıştı. Bu suali sorup, harbi anlatması için, hiçbir tedai unsuru yoktu ortalıkta.. Almanya'da ender bulunan güneşli bir bahar havası vardı. Etraf yeşil yemyeşildi. Tabiat öyle tatlı, hayat, o kadar sevimli idi ki, olsa olsa ters bir çağırışımla harpten söz edilebilirdi.

Daha böyle kaç kişiye rastladım Almanya'da damdan düşercesine, harpten söz açıyorlardı. Besbelli bir Psikozun dürtüsüydü bu hal.

Yaşlı bir kadın, «bir bomba ile 70 kişinin can verdiğini gözlerimle gördüm» diyordu.

Kimbilir, belki de romantizm, Almanlar'ın şuur altında yerleşmiştir.

Gençlerin de çoğu bir psikozun etkisi altında yetiştirilmişler. Bir de tamamen bunlardan habersiz gençlik var. Halını giray'ın «bir içki şişesini açmak, tıpkı genç bir kızı kucaklamak gibidir. Yarına kat'iyen bırakmayınız» dediği gibi, içip kucaklaşıyorlar.

Yerini, hangi orijinal kafalının bulacağı dansa terk edeceği, şimdiden pek kestirilmiyen twist'in, hareket merkezinin kuşaktan aşağıya toplandığı görülüyor, bunun temposuna uyarak tepinip duruyorlar.

Gençlerdeki modaya ve züppeliğe düşkünlüğü Paris'te göremedim. Paris'te bütün bunların âlâsı var tabi'i... nisbet itibariyle demek istemiyorum.

Bir de, bu iki milleti, şöyle kıyas ediyorum : Almanya'da bugün demokrasi hemen bütün müesseseleriyle yerine oturmuş bir idare tarzıdır. Ama diyelim ki bu hürriyetleri halkın elinden alacak güçlü bir diktatör çıkarsa, Alman milleti, 1789 ihtilâlini yapan Fransızların tepkisini gösteremez.

Siz Paris'i biliyorsunuz, ben tamamını gezip görecek kadar kalamadım Paris'te... Fakat gördüğüm her san'at abidesinin önünde yeniden sarsıldığımı hissediyorum. Milletlerin büyüklüğünün en iyi şahitleri, bıraktıkları tarih ve san'at eserleridir. Sözünü tutamadığımız Rah-

mi Hoca'nın dediği gibi : (yad eyledikçe hep seleğini niyk namını senden de böyle bir kalacak yadigâra bak).

İşte antik Yunan ve Roma, Selçuk medeniyeti, Osmanlı İmparatorluğu'na topyekûn İslâm Medeniyeti..

Batı ile kendimizi kıyas edince bazı gerçekler gözden kaçmıyor. Meselâ Almanya'da Beethoven gibi bir kompozitör'ün, Fransa'da H. Balzac gibi bir yazarın büyük heykelleri mevcuttur. Bunlar Devlet idare eden, ordulara kumanda eden insanlar değil, ama heykelleri var, eserleri hâlâ dipdiri, Radyoda Beethoven'den bir parça çalınırken, diyebilirim ki Almanların % 90 nı, bu parçanın Beethoven'e ait olduğunu bilir ve anlıyarak dinler, Almanya'da nüfusun % 80 kadarı da orta okuldan sonrasını okumamıştır. Fakat hepsi millî kıymetlerini tanır. Bizde Üniversite görmüş kaç kişi Hacı Arif Bey, İsmail Dede'yi, Tatyos efendiyi tanır ve çalındığı zaman kim dinler ve kim anlar.

Fransa'da Balzac'ın eserlerini bilmiyen Fransız pek az gösterilebilir. Bunda, dilin işlenmesi, zevkin özelleşmesi de müessir her halde...

Bizde, toplum fikri, öyle ters ölçülerle ele alınmış ki. Toplumun özgür bir ortamda, fikren gelişmesine önderlik eden bir tek fikir adamının beliremeмiş olması, ya da kendi kabuğunda kuruyup kalması nedendir; sebebi anlaşılamamış.

Filozofların çoğu aç kalmış derler. Kafayı felsefeye iyice daldırdığından ekmek parası kazanacak zamanı bulamazmış. Bizde bir sürü aç insan olmasına rağmen Filozof yetişmemiş olması da garip bir tezat.

Paris'te işe giderken işden dönerden, otobüste, trende, metroda hatta kahvede otururken bile ekseriyetin elinde ya bir dergi ya gazete, ya kitap var. % 20 - 30 nisbetinde İstanbul'da görmemiştim. Maalesef Ankara'da blie yaygın değil okuma hevesi...

Paris'ten dönerken kompartmanda sekiz kişi idik. Bir kız vardı, Belçiçka'ya kadar 2 kitap bitirdi. Papaz vardı, birşeyler ezberliyordu. Bir ticarethanede çalıştığı anlaşılan bir delikanlı bindiği istasyondan, ineceği yere kadar, bir sürü evrak yazıp doldurdu ; mesai yaptı. Bir kadın, aylık bir mecmua okuyordu, diğerinde gazete vardı. Üçüncüsü bilmece yapıyordu. Bir delikanlı uyuyordu. Ben de okur görünüp etrafı kritik ediyordum.

Okumak merakının böylesine yaygın olduğunu, ilk defa Paris'te gördüm ve hayran kaldım.

Bu batı ülkelerinde bir çalışma temposu var ki, memleketimiz hesabına içim sızlıyor. Bizdeki gibi haftada altı gün değil, 5 gün çalışıyorlar, öyle bir sistem ve düzen kurulmuş ki, çalışan çalışırken de yıpranmıyor. Tatil gününde de mutlaka eğleniyor. En müreffeh yaşıyanlar, en kıt kanaat geçinenlerin eğlenceleri arasında pek önemli fark yok, yaşa-

SILA HASRETİ

KÖHNE BOSFORDA ASIRLAR TAKILIR GÖZLERNE
VE BAKAR KUBBELER ÜSTÜNDE SİNAN MEŞHERİNE
BARBAROS FETHE ÇIKAR MARMARADAN AKDENİZE
DÖKÜLÜR MAVİ SULAR SANKİ GARİP GÖNLÜNÜZE

MAYA ÇINLAR KULAĞIMDA, SILA BURNUMDA TÜTER
GÖLE GÖZYAŞLARI DÖKMÜŞ HAZERİN HASRETİ VAR
VURGUNUM DAĞLARA, DOLSUN İÇİME DAĞ DUMANI
NEYLEYİM BAŞKA DİLEK, KÂFİ ÇOBAN ARMAĞANI.

DUMAN

maları da aynı, bu olağanüstü gelişme, Almanya'da, Fransa'ya nazaran çok daha belirli, Fransa'da zenginle fakir arasındaki mesafe biraz daha açık.

İmrenilecek en mühim husus, bu memleketlerde ihtiyaç ve dâvaları sıraya koymaktır.

Bugün bile, Türkiye'den gelen gazete başlıklarını, büyük puntoları hayretle gözden geçiriyoruz. Sosyal konularda bizi şaşırtacak kadar takdim, tehir var.

Paris'te iken, Salan'ın yargılandığı ilk celse başlıyordu. Gazeteler büyük puntolarla Salan'ın avukatının adalet ithamlarını yazıyorlardı. Fakat Parlamento bu müessese ile hiç ilgili değildi.

Çünkü Avrupa'da her müessesenin kendisine ait çerçeveli büyük dâvaları var. Bu dâvaların değiştirilmesine, basitleştirilmesine veya küçümsenmesine imkân yoktur.

Şahsi görüşlerin, siyasi polemiklerin bu dâvalar yerini alması mümkün değildir.

Bunları yazmaktan kasdim halkın büyük bir kısmı okumuş olunca politikada basit polemikler yapmak imkânı bulunmuyor. Türkiye'de % 80 insan okumuş olsa, % 80 insan vasat bir hayat seviyesine ve dünya medeniyet düzenine ulaşmış bulunsa şüphesiz siyasi şöhretlerimizin dahi kalitesi değişmiş olacaktır.

Avrupa'dan daha üstün tabii imkânlara sahip olan (Su, toprak, güneş gibi bir memleket çocuğu olarak buraları görünce buraları anıyor ve üzülüyoruz. Bütün neşemize ve hoş görürlüğümüze rağmen...

Fakat bir gün bizde de her şeyin iyi olacağına inanmak şüphesiz mutlu bir şey. Geç olsun güç olmasın bari... Selâm ve saygılar.

Hasip Memişoğlu

T. C. Ziraat Bankası Yüz yaşına basıyor

Adı, tarihe altın harflerle geçmiş bulunan Mithat Paşa, Tuna valisi iken çiftçilere kredi sağlamak üzere kurduğu (Menafi Sandıkları) Ziraat Bankasının temelini teşkil etmiştir.

Bir bölgeyi içine alan Menafi Sandıkları sonradan bütün yurda teşmil olunarak isminc (Memleket Sandıkları) denilmiş ve Memleket Sandıkları da 1888 yılında yayınlanan bir nizamname ile bütün muamelâtını (Ziraat Bankasına) devir ve teslim etmiştir. Ziraat Bankasının ucu yukarda belirtildiği üzere 1863 yılına dayandığından 1863 yılı Ziraat Bankasının kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu devrinde Türkiye'de faaliyette bulunan ecnebi bankaların yanında ilk kurulan millî Banka (Ziraat Bankası) dır. Ziraat Bankasının yurt içinde Şube ve Sandıklarının yayılması 1889 - 1907 senelerine rastlamaktadır. Nitekim 1889 yılında 87 şube ve 244 Sandıktan ibaret teşkilât 1907 senesinde 55 şube ve 409 Sandığa yükselmiştir. Balkan harbi ve birinci dünya harbinden sonra Ana Vatan dışında kalan yerlerdeki Şube - Sandıkların kapatılmasiyle 1919 yılında yurd içi teşkilâtı 45 şube ve 271 Sandığa inmiştir.

İstiklâl savaşı sırasında bütün varlığını Millî Hükûmet emrine tahsis eden Banka, asıl inkişafını Cumhuriyet Hükûmetleri devrinde sağlamıştır. 1962 yılında 153 Şube ve 470 Ajans bürosu ile Türkiye'nin her tarafında Türk çiftçisinin, tüccarının ve tasarruf sahibinin emrinde bütün bankacılık hizmetleriyle çalışmaktadır.

Ziraat Bankasının ekonomimize, ziraatimize ve bankacılığımıza yaptığı hizmetler sayılamayacak kadar çoktur. Bunlardan başlıcalarını aşağıda belirtiyoruz :

1 — Çiftçimizin murabahacı elinden kurtarılmasına, kredi bakımından olduğu kadar muhtelif ziraat alet ve makineleriyle donatılmasına, tesislere kavuşmasına ve bu yoldan ziraatimizin gelişmesine sonsuz yardımları vardır.

2 — Ziraat Bankası ilk millî banka olarak kalmamış, yetiştirdiği Bankacılarla diğer millî bankaların doğmasına yardım etmiştir. Millî Bankalarımızın hepsinde Ziraat Bankasının yetiştirdiği elemanlar mühim mevkileri işgal etmektedir.

Baş Kumandana
Destan'dan

Huzuruna çıkdım bu şeb, rüyada
Cemâline şükran etmeğe geldim
Makâmını gördüm arş-ı âlâda
Kemâline imân etmeğe geldim.

Kâh Yeşil Bursadan gelir selânın
Kâh İzmir ufkunda okunur nâmın
Nerdedir bileyim söyle makâmın
Bu sırrı dermeyân etmeğe geldim

Dünyâya şan veren hâkân mısın sen
Tarihe yazılan destan mısın sen
Haydar-ı kerrâr'i zaman mısın sen
Seni, ben, imtihân etmeğe geldim.

Elâzığ - 923
OSMAN REMZİ

---

3 — Tasarruf mevduatının doğmasına ve gelişmesine çalışmıştır. Bugün Türk Milletinin ve Türk çocuğunun kalbinde mevcut tasarruf fikrinde Ziraat Bankasının teşvik ve metodlu çalışmalarının payı büyüktür.

4 — Türkiye'nın hemen her il ve ilçesinde teşkilâtı bulunan Banka, tüccarlarımızın da kredilenmesine imkân nisbetinde koşmuştur.

27/8/963 tarihinde yüz yaşına basacak olan Ziraat Bankası iftihar edeceğimiz yegâne millî Bankadır. Ziraat Bankasına bundan sonraki fa aliyetlerinde de başarılar dileriz.

Mustafa Kuntay

Zavallı Ahmet Kemal

Bir insan düşünün : İnce yapılı, güzel yüzlü, yüzünde daima mahçup bir gülümseyiş. Kendi kendine gezer durur. Dalgın gibi, başka bir alemde yaşıyor sanki... Zarif ve içli bir insan tipi. Dış görünüşü ile Ahmet Kemal buydu...

Fakat onun içi elemle dolu bir hazine idi. İçler acısı... Dudaklarında eski hazin bir şi'irin titreyişi var. Melâli anlıyan ve anlatan bir insan... Bir ilin bir köşesinde, hem de buyer, bir tımarhanedir.

Ahmet Kemal, 1927 yılında buraya girdi, 1962 yılında buradan çıktı. Ama bu çıkış ahiret yolculuğu içindi. Mehmet Akif'in :

(Sessiz yaşadım, kim beni nerden bilecektir.)

Mısra'ı, sanki onun için söylenmişti. Sorsanız, Elâzığ'da onu bir kaç okul arkadaşından gayri tanıyan bulunmaz. Fakat onu tanıyanlar, deli olmasına rağmen ölümüne üzüldüler. Üzülmemeleri mümkün mü ?

Ahmet Kemal, dahî olacak yerde vâhi oldu çünkü...

1318 yılında doğan Ahmet Kemal, Askerî Rüştiye'yi bitirdikten sonra Edirne'ye giderek, tahsiline devam etti. İdâdinin ikinci sınıfından sıla için Elâzığ'a döndükten sonra, bir daha Edirne'ye gitmek istemedi. Tapu memuru oldu, bakallık yaptı, Satvet-i Milliye gazetesinin yazı işleri ile uğraştı. Bilhassa şi'irleri çok dikkati çekiyordu. Hece ile ve aruzla bir çok şi'irler yazdı. Bunlar Fecr-i Ali Edebiyatının en güzel örnekleri idi. Belki de sembolik şi'irin mümessillerinden biri olacaktı. İşte ondan bir iki örnek :

BAHAR YAĞMURU

Ağlıyorsun niçin ey içli semâ ?
Bu kederler, bu katreler kim için ?
Ağla ey gök biraz da sevgim için
Ağla bir dem de gizli gizli bana,

Dökülen gökten eşk-i çeşmânım
Ağlıyan sâde kalb-i giryânım

Melâl Zinciri

Günler geçecek, ayları takiyb ederekten,
Bir hâtıra nakşeyleyecek her yıla, bir gam.
Gündüz kararıp, başlıyacak bir yeni akşam ;
Günler gelecek, dünleri tâziyb ederekten.

Gün günleri, ay ayları, yıl yılları sürsün
Son yılbaşımızdır diye, gam, girye köpürsün.

Ahmet Kemal yalnız Fikret'leri, Cenap'ları incelemekle kalmıyor, halk şi'irinin de kevkını almış.

Tekke şâirleri gibi nefesleri de var. İşte bunlardan biri :

Baktım ki vefâ yok güle, gülzâra darıldım,
Ben meslek-i Bektâşi'ye dört elle sarıldım.
Bülbüllerle, sünbüllerle, ezhâra darıldım ;
Bes mesleki Bektaşi'ye dört elle sarıldım.

Ahmet Kemal'in iymanlı şiirleri de vardır :

Ayyûka ser çeken şu muazzam minâreler,
Türk'ün vakûr ezânını yıllarca dinledi.
Yıllarca hep bu nefha-i iymanla inledi
Yer, gök, mükevvenât-ü melâik sitâreler.

Ahmet Kemal, Adliyede zabıt· kâtibi iken daha fazla durgunlaştı, daha çok içine dönmeye başladı. Herhalde derin bir iztirabı, onulmaz bir derdi vardı. Bu bir iç derdi idi. Sebebini kimseye söylemiyordu ; kendisi de bilmiyordu belki. Bir gün garip bir «koşma» yazmıştı. Pek dumanlı bir şi'ir :

Sevâbın sırrını ehl-i günâha,
Sormasam bir türlü, sorsam bir türlü !
Teberi alıp da ben şu Allah'a
Vurmasam bir türlü, vursam bir türlü.

Böyle bir his âlemi içinde yaşıyan Ahmet Kemal, içki ve esrârın da tesiri ile olacak ki, kuzu iken, kurt oluverdi. Hiç yoktan, basit bir münakaşa çıkararak, şamdanı kapıp, kayınpederinin başına vurdu ve katil oldu.

Evvelâ hapishaneye düştü, oradan tımarhaneye geçti. O geçişle, ahirete göçüş arasındaki zaman. Ahmet Kemal'in hayat süresidir.

Tımarhanede iken de şiir yazıyordu. Fakat hep eski hayatını yaşıyarak ! Nesir yazdığı vakit saçmalıyor, fakat yazdığı şiirleri okuyan herkes, hayran ! Biz de hayranları arasındayız. Kendisi bizden ayrılıp gitti ama, zarif gölgesi etrafımızda dönüp dolaşıyor. Onu rahmetle hatırlarken, rûhunu şâdetmek için bir şarkısını sunuyoruz.

AKŞAM ŞARKISI

Gül dalda, şafak gülde, sabâh oldu bu akşam ;
Bir gülşene erdik, gülüşünden alıp ilham.
Gam devri değil, gül demidir, sun hele bir cam ;
Bir gülşene erdik gülüşünden alıp ilham.

Bir hoşca sadâdır kalacak kubbede bakî.
Gül, söyle, açıl ; gül gibi, bülbül gibi sâkî !
Bir nağmene, bin âhımız oldukça mülâkî,
Bir gülşene erdik gülüşünden alıp ilham !

Fikret MEMİŞOĞLU

MAYALAR

Seher vaktı yel yorganım atıyor
Cümle kuşlar destur almış ötüyor
Herkes bulmuş yavrusunu yatıyor
Birben miyim melûl mahzun uyanık.

Kırmızı gül olam kokla koynunda
Altın saat alam, yokla koynunda
El girmesin, beni sakla koynunda
Dost bağında gizli gizli gezen var.

HOYRATLAR

Yara benden, yara benden
Yalvarın yara benden
Sinemde yar yarası
Eylenmez yara benden

Ben diyemem, ben diyemem
Ölürüm ben, diyemem
Al yanakda diş yeri
Ben buna ben diyemem.

ANADOLUDA BAKIRCILIK

Cenâni DÖKMECİ

İnce bir san'attan bahsetmek istiyoruz. Bakırcılık ve ince san'at!.. Bunlar, ne kadar birbirine uzak değil mi? Belki öyle sanılır, ama gerçek olan, tam bunun aksidir.

Bakırcılık deyince, madenî kaba eşyaların yapılmasını değil, bu maden üzerinde kültürümüzün işlenmesi hatıra gelmelidir. Bakır kablarda san'atımızın tarihini görmek ve mührünü bulmak mümkündür.

Her gün, baka geldiğimiz bu kablarda, bir milletin zarif ruh çizgilerini görmemişiz ve görmüyoruz. Ne yazık ki bakır üzerinde de bizi gören, yine bizden başkaları olmuştur, Ernest Diez, Türk San'atı adlı eserinde:

«Horasanda XI ve XII yüzyıllarda inanılmaz derecede yüksek kaliteli eser meydana getirilmiştir. Leningrad'da Ermitage müzesinde bulunan bir tunç bakraç yani bakır ve kalay karışımı olan bu eser, geniş kuşaklardan ibaret sahalara ayrılmış, bu sahalar, örgülü küfî, harflerin ucu insan başiyle nihayetlenen ve konuşan nesih denilen bir cins yazı, süvariler, müzisyen ve dansözlerden ibaret filizler halinde savatlanmış, gümüş levhalardan ibaret bir dekorla işlenmiştir.»

Yazar bu gibi eserlerin Doğu Anadoluda çok görüldüğünü kaydediyor. Nitekim Ankarada Etnoğrafya müzesinde de, bizim Artukoğullarından kalma, gümüş savatlı bir pirinç şamdan vardır.

Biz bu bilgilere elimizdeki bakır kabları, hayretle inceledikten sonra sahip olduk. Bu gizli inceliklerin farkına varan olmuş mu diye., Meğer varmış!

Gerek Selçukluların, gerekse Osmanlıların kendine has bir kâinat görüşü, bir mistik felsefesi vardır. Bu görüş ve seziş diğer san'at kollarında olduğu gibi, bakır işlemeciliği üzerinde de derin izler bırakmıştır.

Motifleri incelediğimiz zaman, devrin sosyal yapısını, psikolojisini estetiğini, inançlarını seyredebiliyoruz.

Tabiatın etkisini de bilhassa çiçek zevkini de görmek mümkün.

Anadolunun, uzun yıllar feodalite halinde idaresi, san'atı teşvik ve himaye edici olmuştur. Feodal beglerin, aşiret reislerinin her alanda üstünlük duygusu, iyiyi ve güzeli bulmağa sevketmiştir, onları. Bu duygu ve kuygu, san'atçıyı korumuş ve ona kıymet verdirmiştir.

Çiçek sevgisi, Avrupadan gelme bir adet değil, atalardan kalma bir görenektir. Türk tabiatı ve tabiat güzelliklerini sever. kendisi de tabiaten güzeldir. Hem müşkülpesent bir güzel, İran edebiyatında «Türk» kelimesi bu anlamda kullanılır.

İşte Şirazlı Hâfızın meşhur bir beyti :

Eğer an Türk-i Şirâzî be dest âred dili mâra
Be hâl-i Hinduyeş bahşem, Semerkand ü Bu harârâ

Elimizdeki bakırları inceliyelim :

XVI. XVII. yüzyıllara ait bir ibrik üzerinde, ata binmiş mızraklı süvari var. Ayni devre ait diğer parçalarda aşk destanları, av sahneleri görüyoruz.

Edebiyatımızın teması olan aşk ve kahramanlık, bakır üzerindeki dekorlarda da görülmektedir. Ruh bize ait olduğu gibi, şekil ve çizgiler de bize aittir hep. Bunlar sembolik ve stilize şekillerdir.

Halıda, kilimde, şekil ve renk curcunası olarak neyi görür neyi bulursanız, bakır kaplardu da bütün bunları bulabilirsiniz.

San'at soframıza kadar gelmiş, fakat kabın üslündeki yemeğe dikkat ettiğimiz halde, altındaki emeğe göz yoramamışız. Bu bi-

zim, en acı bir vefasızlığımız sayılmalıdır.

Tezyini bakırcılık, bütün vatanı, bu kablara nakşetmiş sanki. Renk verme imkânı olmadığı halde, bakırlarımızın üstünde geyiklerin, karacaların, hülâsa kurdun kuşun şekilleri var. Hem de, çok ustalıklu zarif pozlarla küçük daireler içine yerleştirilmiş şekilleri..

Bu kablardaki şekiller daha doğrusu nakışlar, yalnız bunlarla kalmıyor. Atilla'nın bayrağı Şaman davulu üzerinde ne semboller varsa, bakırlarımızda da bunları bulabiliyoruz. Sümerlerin, Hurrilerin uğur alâmetlerine kadar..

Bunlar, bir millî dehânın ruh esintisidir.

Telkikler gösteriyor ki, geçmişi inkâr yok. Aksine ondan kuvvet almak var. Soysuzlaşmadan sakınılıyor gerçek.

Bakırlarımızda devirlerimizin karakter çizgileri de var.

Bu günün soyut resim anlayışı, bizim eski resim anlayışımıza benziyor.

O günün nakışı ne ise, bu günün resmi öyle.. dinin, şekle bağlanmayı menetmesi ile beraber, mâverâ zevki, sonsuzluk düşüncesi bunda amil olmalıdır.

Bilhassa Türk ruhu şekilden ve hududtan kaçar, hür ufuklara doğru koşmak ister, bunu bakır nakışlarında da görüyoruz.

XVI. ve XVII. yüzyıllardan önce yapılan nakışlarda, Selçuk zevki hakimdir. Geometrik şekillerle beraber, yaprak tezyinatı, Gaznelilerden gelme sekiz köşeli yıldız, hayvan ve kuş motifleri var.

Bu yüzyıllardan sonra ise, Horasandan gelen Hatâyî üslûbu hakimdir. Kıvrık dallar ve bir merkez etrafında birkaç sıra bordür ile, kenar bordürlerdeki Rumî nakışlar, ayrıca, göbek tezyinatında görünen Hatâyî ve Rumî karışımı dantel ve oymalar, işlemeler..

Elimizdeki bir sininin yelken nakışlarını tesbit ederken Yahya Kemâl'in :

Akdeniz ufkunu bir mavi duman göigeliyor.
Elli kalyonlu donanma-yı hümayun geliyor.

Beytini ilk okumuş gibi heyecan duymamak mümkün değil.

Bu incelik, bakırcı ustaların yetişmesindeki titizlikten gelmedir.

Bu hususlara dair verilecek açıklamaya, bu sayfalar kâfi gelmez. Bir eser halinde yayınlamak nasîb olursa, o zaman bu kablara muhakkak ki başka nazarla bakılacaktır.

Bize ata yadigârı,
Bakır dövmek, sim işlemek.
Bir emek zevkidir kârı,
Bir vatan harcıdır, emek..

TECNİSLER

Karşıdan karşıya koymuyor engel
Yar senin derdinden olmuşum çengel
Ölende mezarım üstüne sen gel
Ağla göz yaşınla yusunlar beni.

Nice bir bekliyem köşe başını
Evirip çevirme hilâl kaşını
Bağrıma basmışım hasret taşını
Di tez gel, yar bana ettiğin yeter.

MANİLER

Yar yad oldum, yad oldum
Yüzün gördüm şad oldum
Geçdim kapı'n önünden
Yıkıldım berbad oldum.

Yayım yok, pamuk atam
Yerim yok nerde yatam
Ben bir yuvasız kuşum
Daldan al yuva tutam

Türkiye Folklor Haritası

(Geçen sayıdan devam)

3 — **Telgrafçı Akif Türküsü :**

Telgrafçı Akif'in, sebebi bilinmeksizin Harputa giderken, genç yaşda ansızın ölümü üzerine çıkarılmıştır. (Bağrı yanık) ayağında söylenir.

Hüseynik'ten çıktım Şeher yoluna
Can ağrısı tesir etti koluma
Yaradan'ım merhamet et kuluna

Lutfu gelsin telgrafın başına
Bir tel vursun Musul'da kardaşıma
Şu genç yaşda neler geloi başıma.

N u k a r a t

Yazık oldu yazık şu genç ömrüme !
Şu feleğin bilmem bana cevri ne ?!.

4 — **(Kurey suyu) türküsü :** İki arkadaşın aynı kızı sevmesi sebebiyle Kurey'de bir münakaşa sonunda birinin diğerini vurması üzerine çıkarılmıştır. (Ağırlama) oyununun arasında söylenir.

Suda balık yan gider
Açma yaram kan gider
Buna tabib neylesin
Ecel gelmiş can gider

Suda balık oynuyor
Sevdim kanım kaynıyor
Düştüm bir insafsıza
Yaram derin kanıyor

Suda balık dolanır
Gözde kirpik sulanır
Gözyaşım coşa gelir
Akar sular, bulanır

5 — **(Yüksek minare) türküsü :**

Harput'un sesi güzel bir müezzinle, ayvanda yatan bir komşu kızına yakıştırılan dedikodu üzerine çıkarılmıştır.

Yüksek minarede kandiller yanar
Kandilin üstüne bülbüller konar
Herkes sevdiğine böyle mi kanar

N u k a r a t

Ellerin benimle ne kavgası var
Gül ile bülbülün har dâvası var,

Yüksek ayvanlarda yetmiş, uyumuş
Elâ gözlerini uyku brümüş
Ezel küçücüktü şimdi büyümüş

Aynı nakarat

6 — **(Evlerinin önü) türküsü :**

Elâzığ'ın zengin ailelerinden birinin kızına, komşularının delikanlısı âşık olduğu duyulup, dedikodu konusu olunca, kızın mahalleden uzaklaştırılması üzerine çıkarılmış olan bu türkü, Uşşak makamında, (Paşa göçtü) ayağında söylenir. Çıkış tarihi, 1320 tarihlerine rastlar.

Evlerinin önü nâne
Ben kül oldum yâne yâne
Gavur isen gel imâne

N u k a r a t

Yandım ninna ninna
Öldüm ninna ninna
Yavrum ninna ninna

Evlerinin önü handır
Yanar yüreğim külhandır
Görmiyeli çok zamandır

Aynı nakarat

Evleri var kırşımızda
Sevdası var başımızda

Uzak değil komşumuzda

Aynı Nakarat

7 (Meşeli türküsü) : Harput'un meşhur güzel yosmalarından, Kanlı çaylı Feride için

çıkarılan bu türkü, Hüseyni makamında söylenir.

Meşelidir bizim dağlar meşeli
Kaç gün oldu yar sevdana düşeli
Kalk gidelim bizim oda döşeli

Sen gidersen benim hâlim nic'olur
Altın yüzük parmağımda tunç olur
Sevip, sevip ayrılması güç olur

Nakarat

Gel Feridem bin paytona kaçalım
El duymadan (kanlı çay)ı aşalım.

8 — **(Yemen türküsü :** Yemen harbi sırasında Elâzığ Kolordu binasında toplanan Rediflerin de askere sevki üzerine, anaların, kızların, gelinlerin ağlamalarının üzüntüsü üzerine çıkarılmıştır. O sevkiyat içinde bulunanlardan hâlâ hayatta sağ olanlar var. Hüseyni makamında söylenen bu türkünün nakaratı, bugün her yerde yanlış olarak söylenmektedir. Doğrusu şöyledir :

Nakarat

Eli Yemendir, gülü çemendir !
Giden gelmiyor, acep nedendir ?

Deyişlerinden de iki kıt'a yazıyorum :

Hevada bulut yok, bu ne dumandır ?
Mahlede ölü yok, bune şivandır !
Ana ben ölmedim, bu ne figandır !

Nakarat

Kışlanın ardında redif sesi var.
Bakın çantasına acep nesi var ?
Bir çift kondurası, bir al fesi var ?

Nakarat

9 — **Köğank türküsü :** Köğanklı Ahmed'in, kendi oğlu Abdurrahman'ın düğününe sevgilisi Hayriye'yi davet etmemesi ve düğünde Münire adında küçük bir kızın kaza kurşuniyle vurulması üzerine çıkarılmıştır. Hüseyni makamında söylenir. Radyoda söylenenle münasebeti yoktur.

Köğankde bir düğün var,
Göbeğimde döğün var
Çok paralar sarf ettim
Bilmedim böyle gün var.

Ahmet binmiş atına
İnmiş köyün altına
Güzeller kurban olsun
Poriğinin katına

Köğangin karşısında
Su akar çarşısında
Münire kız vuruldu
Düğünün karşısında

10 — **Emine türküsü :** (Güzel Emine) diye anılan, ve 75 yaşına girdiği zaman dahi güzelliği kaybolmıyan Emine adında ince, zarif ve munis bir güzel için çıkarılan bu ağır türkü, Kürdi ayağında söylenir :

Eminem oturmuş taşın üstüne
Taramış zülfünü kaşın üstüne
Selâmı gelirse başım üstüne
Eminem Eminem güzel Eminem
Ben seni sevmişim ezel Eminem
Caminin duvarı biri ben olam
Emine güzelin yarı ben olam
Eller gülü olsun, harı ben olam
Eminem Eminem yosma Eminem
Her olur olmaz'a küsme Eminem

NOT : Bir türkünün olayını ve deyişlerini tamamen yazmak bile sahifaları dolduracağı için, bütün türkülerin olaylarını ve deyişlerini yazmak imkânı bulunamamıştır. Böyle bir istek, ancak bir kitapla karşılanabilir.

Böyle bir kitap da hazırlanmış, basılmak üzere daktilo ve tasnif edilmiştir. Basılmak imkânı bulunduğu takdirde, suâllerin, noksansız karşılanması için, basılacak olan bu kitaptan, bir örnek takdim edilecektir.

Bilgi edinmenizi ve yazılan cevabı, Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığına göndermenizi saygiyle rica ederim.

Avukat
Fikret MEMİŞOĞLU

Eskilerden Fıkralar :

GÖR KİMMİŞ ?

Taassup, kötü şeydir, Âsâp bozukluğu olsa gerek. Yalnız dinde değil, her şeyde zararlıdır. Papaza kızıp, orucu bozmakta bir taassup işi değil mi ?

Müteassıp, fakat o kadar da saf bir hoca, «setr-i avret» e çok düşkün olduğu için, açıklığın aleyhinde. Öyle değil mi ya, ibâdet de gizli, kabâhat de ! !

Bir gün hocaya takılırlar. Elde kaşmer insan mı yok ?

— Hoca efendi, geçen gün görenler söyledi. Sabahın seher vaktinde, gelin bacı ile çimenler üstünde yuvarlanıyor muşunuz. Göz göre göre olur mu böyle ?

Müteassıp hoca birden celâllenir, gelin bacının namusunu bile unutarak, sâde kendisini temize çıkarmak için, heyecanla hemen cevap verir :

— Vallâhi ben değilim, gör kimmiş, yuvarlanan !...

VÂV-I ÂTIFA

Harput'un en hoş meşrep, en nükteden hocası, Râşid efendi, herhalde derin bilgisi ve delici zekâsından olacak, taassuptan, kâidecilikten sakınan bir insan. Hatta şekilperestliği alaya almak için, hiçbir fırsatı kaçırmaz.

Kavâid dersi okutup, Harput'a dönen hoca efendilerle, Elâzığ'dan Aslanpınarı'na gelip, yokuşa dikildikten sonra, önlerinde (ço ! ço !) diye yüklü merkebini süren bir köylüye seslenir : (Herhalde kavaid okumuyan, sarf ve nahiv bilmiyen bir köylü olsa gerek bu !)

— Hey Ağa ! Sarfın yanlış.

— Ne var hoca efendi, ne oldu ? Raşid hoca :

— Sarfın yanlış, (ço! ço!) deme, (Ço! ve ço! ço! ve ço!) diyeceksin. «Vâv-ı âtıfa» yı unutma sakın !.

Diye, ihtar eder.

Dilci ve Yolcu Fuzulî

Fûzulî, büyük bir şair, sonra da büyük bir âşık olarak tanınmıştır. Biz bu yazımızda Fûzulî'nin bu yönlerinden incelenmesini yapmıyacağız. Yalnız Türk diline, yani türkçe'ye yapmış olduğu hizmeti belirtmeğe çalışacağız.

Fûzulî türkçe'nin önderidir. Bütün Türk şairlerine yol gösterici olmuş, kendisinden sonra gelenlere Türkçe Divanı ile meş'ale tutmuştur. Gerçekden, dil bakımından en kolay anlaşılan şiir divanı, Fûzulî'nin divanıdır. Bazan o kadar sade türkçe yazar ki dört asır sonra onu okumak istiyenler bile lügat açmak zahmetine katlanmazlar. Su Kaside'sinden bir kaç beyit alalım :

Saçma ey göz, eşkden gönlümdeki odlâre su
Kim bu denlû tutuşan odlâre kılmaz çâre su

Suya versin bâgiban gülzârı zahmet çekmesin
Bir gül âçılmaz yüzün tek verse bin gülzâre su

Sû yolun ol kûydan toprak olup tutsam gerek
Çün rakiybimdir dahi ol kûya koymam vâre su

Servi serkeşlik kılar kumru niyâzından meğer
Dâmenin tuta, ayağına düşe yalvâre su

İçmek ister bülbülün kânın meğer bir renk ile
Gül budâğının mizâcına gire kurtâre su.

Bu beş beyitteki yabancı kelimelerden hangisini bilmiyoruz ? Bunları okuyucular takdir etsinler. (Eşk) göz yaşı demektir. Bilinmiyebilir. Fakat (çare, bağiban = Bahçıvan, gülzar = gül bahçesi, kûy = Köy, rakip, serkeşlik, niyaz dâmen = etek, renk, mizaç) gibi yabancı kelimeler, değil aydınların, köy halkının dahi bildiği sözlerdir.

Bir iki gazelinden de örnek verelim :

Merhem koyup onarma siynemde kanlı dâğı
Söndürme öz elinle yandırdığın çırâğı

Uymuş cünûna gönlüm ebrûna der meh-i nev
Ne iytibâr anâ kim seçmez karâdan âğı

Kaddin gamında servin sormağa zaf'-ı hâlin
Gülzârdan keslimez irmakların ayağı

Dür tek dişin sözûnü her dem işitmek ister
Bahırın müdâm anın'çün sâhildedir kulâğı

Yukarıda yazdığımız beyitlerdeki yabancı kelimelerden bir kısmı Türkçe karşılıklarından daha çok Türkçe'leşmişlerdir. Meselâ : Halk, merhem ve ilâç karşılığı olan (em) kelimesini unutmuştur. Yalnız (eme geçmek) ibaresinde kullanılır. Fakat (merhem) kelimesini, hasta, sağ bilmiyen yoktur. (Çırağ = çıra, itibar, gam, zaaf ve zaafiyet, hal, bahr ve bahr-ı muhit, sahil) kelimeleri de merhem kelimesi gibidir.

O zamanki Türkçe'ye değil de bugünkü Türkçeye yabancı olan kelimeler ancak (Cünûun, ebrû. meh, nev, kad, dür, müdam) gibi altı, yedi kelimeden ibaret kalır.

Dikkatli bir okuyucu, tedai ve sözün gelişi ile, bu kelimeleri de sözlüğe bakmaksızın çözebilir: Mecnun'u, siyah ebrûler'i, mehtab'ı, nevbahar'ı, hatırlamak yoluyla...

Diğer bir gazelden bir kaç beyit :

Cânımın cismimle zevk-i ittisâli kalmadı
Âh kim sensiz dirilmek ihtimâli kalmadı

Şükrülillah baht yâr oldu yetirdim tiyğine
Bâşımın bir kılca boynumda vebâlı kalmadı

İstedim ol mâha arz-ı hâl edem hayret bana
Öyle gâlip oldu kim bir söz mecâli kalmadı

Ey hoş ol sermest kim gönlünde zevk u şevkden
Âhiret endiyşesi, dünyâ hayâli kalmadı

Bu gazelde de bugün bilinmiyen kelimeler, bağlantı demek olan (ittisal), kılıç anlamına gelen (tiğ) den ibarettir.

Dört asır önce, hem de Arap ve İran kültürünün kavşak noktası olan Bağdat'ta böyle açık ve anlaşılır bir Türkçe ile şiir yazan Fuzûlî'nin ne ulu bir iş başarmak istediği ve başardığı kolayca anlaşılır.

Fuzulî ızdırap şairidir. Yalnız san'atın ve aşkın ızdırabını duyan bir insan değil, ırkının ve ulusunun ızdırabını çeken, milliyet aşkı ve gururu ile çırpınan bir ülkücüdür.

Dil kullanıldıkça gelişir. Kullanılmazsa körleşir. O gün olduğu gibi bugün de yabancı kelimelerle konuşmak çiğliğini gösterenlere karşı, Fuzulî bir bayrak gibi dikilmektedir. Bir kıt'asında bunu, yana yakıla belirtmiş.

«Farsca sözlerle çok şiir yazılması, kolay olduğu içindir. Çünkü,

Farsça çok işlenmiştir. Türkçe az işlendiği için, Türkçe sözlerle «Nazm-ı nazik» yazmak güçtür. Eğer Türk lehçesi ile nazım örgüsüne kalkışılırsa sözlerde bağlantı ve uygunluk kurmak güç olur. Ancak başarı, böyle bir güçlüğü yenmektedir. Türkçe ile güzel şiir yazılmaz diye kayguya düşmemek gerek. En büyük zevk bu güçlüğü yenmektir, ki bu iş, ilkbahar olunca gül dikeninden yaprak fışkırmasına, tomurcuk olmasına benzer.»

İşte Fuzulî Tanrı'dan bu tevfiki, bu başarıcılığı dilemektedir.

Bu duygu ve kaygu ile, içlenen Fuzulî, zamanının meşhuru olmamış, ancak sonradan zamanın hâkimi olmuştur. O kadar ki onu, Bağdat'dan, İstanbul'a, Kafkasya'dan Efganistan'a kadar milyonlarca insan tanır, sever ve över. Fakat ne hazindir ki o miktarca da bilmiyen ve anlamıyan vardır.

Eğer Fuzulî, gününde anlaşılmış olsaydı, onun başladığı yerden devam edilerek Türkçe işlene işlene, bugün dünyanın en zengin, en kıvrak ve en işlek bir dili olurdu. Fakat İstanbul şairleri onun izinden gitmedikleri gibi, bugün bile aydınlarımız, doktorlar, mühendisler, hâkimler gibi toplumun öncüsü olmak taşkalasında bulunanlar, dilimize, sayısız ve saygısız bir sürü yabancı kelimeler sokmuş ve sokmaktadırlar.

Bir halkın kullandığı, «döver - biçer» i düşünüyorum, bir de greyder» v.s. yi düşünüyorum. Ve bu düşünce ile aydının zararıyla halkın yararını karşılaştırıyorum. Sonra Fuzulî gibi güneş'lerin bu ufukdan ışık saçarak geçerken, sözüm ona, adı aydın olan kara gözlü bizlere acımaktan başka elinden bir şey gelmiyor.

Halbuki halk yerli makamlarında Fuzulî'nin gazellerini ahengine deyiş yaptığı gibi, tekkelerde de yine onun gazelleri ve murabbaları aşk ve şevk'le terennüm edilmektedir.

İlimizde dahi ihtiyar Harputlu'lar bilirler. Hacı Mamolar'ın, Korukoğlu Şevki'lerin, Hafız Osman'ların yerli makamla okudukları gazellerin güfteleri ekseriyetle Fuzulî'dendir.

Buna sebep halkın ruhunu benimsiyen ve dile getiren Fuzulî'nin halk kaynağından fışkırmış olduğu gibi, halkın ruhuna da akıp dökülmüş olmasıdır. Halktan ruh alan ve halka ruh olan, bu şair, bir divan şairi olduğu halde Yunus Emre gibi, Karacaoğlan gibi Anadolu'nun her dağında, her bucağında zaman zaman parlayıp sönen bir şimşek, bir alev halindedir.

Fakat biz hâlâ onun gerçek kadrini bilmiş değiliz. Bu büyük âşıkın bir sözünü büyük Atatürk'ün bir sözü ile alt alta yazar ve telif edersek

belki Fuzulî'yi biraz anlamış olabiliriz. İlimle aşkın bağdaşması suretiyle Dil - Tarih ve Coğrafya fakültesinin altına nakşedilen Atatürk'ün «ilim irşatnamesile, Fuzulî'nin aşk irşatnamesini birlikte okuyalım.

(Hayatta en hakiki mürşid ilimdir)
İlm kesbiyle paye-i rif'at
Arzû-yi muhâl imiş ancak ;
Aşk imiş her ne vaar alemde
İlm, bir kıyla ü kaal imiş ancak

Yazımızı bitirirken Fuzulî'yi hürmet ve rahmetle yâd için aşağıdaki tazmini'de yüce ruhundan özür diliyerek buraya alıyorum :

DİL BAĞI

Varsa bir dilden bilen, tez halden anlar yâr olur
Türk'e ancak öz dilinden anlayan dildâr olur

Çünkü dildir söyleten her kalbi, her bir şiyveden
Saklanan aşk olsa şâyed er-geç âh ikrâr olur

Dil dilekden, din yürekden halka iymân bahşeder
Hakkı, dilsiz halka, ikrâr etmemek, inkâr olur

Neyleyim ben el dilinden zevk alan dilbazları
Sözde Türk'üm der fakat bil, rûhu yâd-efkâr olur

Dille, Hâfız aşka, Hayyâm akla ufk açmış, ki hep
İhtiyar, genç anlar içden vâkıf-ı esrâr olur

Dante, Korney, Gö'te, velhâsıl bütün erbâb-ı dil
Söyleyip hep öz dilinden halka hizmetkâr olur

El fikir aşlar, şiir işlerken öz lafzıyla âh
Türkçe dermân istiyen, hemderd için, nâçâr olur

Düşmesek «Tâzî lisan», «Fürsî zeban» takliydine
Şiyvemiz bir bülbülistan, lehçemiz gülzâr olur

Fars-Arap dilbendi Bağdâd içre bir âşık fakat
Zâr edip ihmâlimizden gör nasıl biyzâr olur

Der : biraz işlense Türkî, meydan almaz Fârisî
Yok mu bir er ?. çıksa ger dilden dile serdâr olur

*
**

(Ol sebepten Fârisî lafzıyla çokdur nazm kim
Nazm-ı nâzik Türk lafzıyla çün ol düşvâr olur

OLAYLAR — HABERLER

ANA CADDE ASFALTLANDI :

Şehri, batıdan doğuya doğru kesen ana cadde, tamamen sökülerek beton dökülmüş, üzerine de asfalt serilerek sağlamlaştırılmıştır.

Yıllardan beri arzulanan bu işin bitirilmesi umumi bir sevinç yaratmıştır.

HALICILIK OKULU AÇILDI :

Şehrimizde, Özel İdare'nin ve bazı köylerin ortaklığı ile bir Halıcılık Okulu açılmış ve faaliyete başlamış bulunmaktadır.

Şehitlik civarında açılan okula, modern bir bina yapılmıştır.

Vali Abdullah İğnecilerin hassasiyetle ilgilendiği bu müessesenin önemli terakkiler kaydetmesi ve Elâzığın ekonomisi üzerinde tesir yaratması beklenmektedir.

İK TRAHOM TEDAVİ EVİ HİZMETE GİRDİ :

Mustafa Paşa ve Sürsürü (Olgunlar) mahallelerinde birer Trahom Tedavi Evi açılarak hizmete girmiş ve bir ayda (1800) göz hastası tedavi görmüştür.

CUMHURİYET BAYRAMI HEYECANLA KUTLANDI :

Millî bayramlarımızın en büyüğü olan Cumhuriyet Bayramı, şehrimizde coşkun bir heyecanla kutlandı.

Belediye binasının önü merkez olmak üzere, ana cadde, Beş kardeşlerden 1. Harput caddesine kadar olan mesafe hınca hınç dolmuştu.

Tümen bandosunun yaptığı gösterilerden sonra, sayın Valimiz Abdullah İğneciler, Belediye balkonundan Elâzığ'lılara hitap ederek günün mânâsını ve önemini veciz bir ifade ile belirtmişlerdir.

İlkokul öğrecilerinin okudukları şiirler, bir öğretmen tarafından yapılan konuşma ve bir Liseli kızın okuduğu «Türkiyem» şiiri, kalabalık halkın tezahüratına vesile olmuştur.

Geçit resmi başlarken, bilhassa Sanat Okulu'nun kurduğu Mehter Takımı geniş ilgi toplamıştır.

Merasimden sonra Tümen bando takımı şehri gezerek konserler vermiş, gece de fener alayları tertiplenmiştir.

KEMAL EKMEKÇİ ÖLDÜ :

Şehrimizin tanınmış tüccarlarından Kemal Ekmekçi bir trafik kazasında ölmüştür.

Elâzığ ve çevresinde çok sevilen merhumun acı haberi geniş teessür uyandırmıştır.

Lehce-i Türkî, kabûl-ı nazm ü terkiyb eyleyip
Ekseri elfâzı nâmerbût ü nâhemvâr olur
Bende tevfik olsa bu düşvârı âsân eylerim
Nevbahâr olgaç dikenden berk-ı gül izhâr olur)

*
* *

Sen çeleng ördün Fuzulî nağmeden, gülden bize ;
Fikrin aydın, şi'irin örnek, pendin öz ihtâr olur
Öz faziylet bilsek ey Fikret bu kutsal özlemi
Aynı dilden Yurd'u sevsek, dil diyâr ü dâr olur.

F. MEMİŞOĞLU

Yaşayan Hafızlar

Harput'un son hafızları anlatan :
Hafız Osman ÖGE

Hafız Ahmet Tatar :

Küçük yaşda hâfız olmuştur. Sesi oldukça güzeldir. Sarahatun camiinde ramazan aylarında gençken mukabele okumuştur.

Sonra müsbet ilimleri öğrenmiş, Tıbbiyeye giderek, oradan mezun olmuş ve doktor olduktan sonra hıfzı terk etmiştir.

Makam ve usulden anlar, güzel seslilere âşıklır.

Hacı Hafız Mehmet Erdem :

Hâlen (Dr. Erdem bey) diye tanılır. Kurrahocazadelerden Sarahatun camiinde hatiplik eden Mustafa ef. nin oğludur.

Dr. Erdem, evvelce sarıklı hocalardan ve kuvvetli hafızlardandı.

Senelerce Harput'da kur'an okumuş, ramazan aylarında hatimle teravih kıldırmıştır. Sesi güzel ve makamlara âşinadır.

45 yaşından sonra, Tıbbiyeye girmiş ve doktor olarak çıkmıştır. Hâlen ilimizde ikamet etmekte ve doktorluk yapmaktadır.

Hâfız Ziver Öge

Hâfız Tevfik efendi'nin 2 oğlu ve benim kardeşimdir. 315 de Harput'da doğmuş, ilk tahsilini pederinden yapmış, hıfzı da 9. cu sahifeye kadar ondan öğrenmiştir. Babamızın vefatı üzerine, hıfzı, tarafından ikmal ettirilmiştir.

Sedası ve edası güzel olan Ziver, makamlarımıza da âşinadır.

Muhtelif devlet dairelerinde hizmet eden Ziver, son vazifesi olan Tunceli Encümen kâtipliğinden emekliye ayrılmıştır. Şimdi Elâzığ'da oturmaktadır.

Ziver'in küçüğü (Mustafa Hayrı) da güzel seslidir. 2. yaşında iken babasının vefat etmesi üzerine hafız olamamıştır. Ancak Darülhilâfe'yi bitirmiş, sonra da öğretmen okulundan mezun olmuştur. 25 senelik öğretmendir. Hâlen Ankara'da görevine devam etmektedir. Klâsik musikimize de vakıftır.

Hafız Mustafa Çorbacıoğlu :

Hafız Tevfik ef.den hıfzı öğrenmiştir. Sesi güzel olduğu gibi, makamlara da âşinadır. Sarahatun camiinde mukabele okurdu. Evveldenberi ticaretle uğraşmıştır. Hâlen İstanbul'dadır, Elâzığ Sümerbank Müdürü Hurrem Çorbacıoğlu'nun ağabeyisidir. Yaş bakımından bana akrandır.

NOT : Yukarıdaki yazıyı Dergimize veren üstat H. Osman ÖGE'nin hayatı hakkında okuyucularımıza da biz bilgi vererek, bu bahsi tamamlamak istiyoruz.

Hafız Osman Öge :

1308 yılında Harput'da doğmuştur. İlk tahsilini, pederi Hafız Tevfik ef. den yapmıştır. Sonra «askerî rüşdiye» yi ve «idadi» yi bitirmiş, babasının vefatı üzerine ondan boş kalan yeri doldurmak için muallim olmuştur. Senelerce maarif mesleğine hizmet etmiştir.

Son vazifesi Malatya lisesi dahiliye şefliğidir. Bu vazifesinden emekliye ayrılmıştır. Hâlen Elâzığ'da oturmaktadır.

Hafız Osman bey, hıfzı ve usûlü babasından öğrenmiştir. Babasının sağlığında, Sarahatun camiinde onunla beraber mukabele okumuş, babasının vefatından sonra da bir çok seneler camilerde kur'an okuyarak makam ve usûlünü ilerletmiştir. Kendisine has bir tavrı ve şivesi vardır.

Harput makamlarını tam ve noksansız bilir. Okuyucular içinde üstad tanınmıştır. Usûlden anlıyanlar, onun okuduklarında hiç bir noksan bulamazlar, bulanlara da bilgisizliklerinden dolayı şiddetle itiraz ederler.

Yıllarca önce «Sahibinin Sesi» plâklarında, bazı Harput türküleri okumuş, ve Elâzığ'ın türkülerini yaymak maksadiyle hiç bir ücret de almamıştır.

Bunları bize yadigâr olarak bırakması, minnet ve takdire şayandır.

ELEKTRİK ŞEVKİLE GAZEL

Kenar mahalle halkına Armağan

Göz kırpar işvebazdır hergiz elektrikler
Caiz denilse çeşm-i nergiz elektrikler

İçmiş de Buzbağı'ndan sızmış ışık misali
Kör kandil olmuş artık fersiz elektrikler

Mehtabe minnet etsin ampuller ayn-i dille
Zira ki nura çokdan perhiz elektrikler

Parlar, söner, pırıldar ; herhalde fecr-i kâzip
Süzgün elâ bakışdan bir iz elektrikler

Kâh penbe, kâh kızıldır, herhangi renge girse
Kan ağlatır yanarken hunriz elektrikler

SÖZ KESİMİ

Siynemde bir tutuşmuş yanmış ocağ olaydım
Şehrin karanlığında bir şepçırağ olaydım.

1938 yılında Atatürk'ün Elâzığ'a teşrifi sırasında, gece yapılan toplantıda, yerli sazların iştiraki ile, beş türkü okumuş, çok alkış toplamıştır.

Son yıllarda, rahatsız olmasına rağmen, ricalarımızı kabul ederek Elâzığ ve Harput türkülerini bandа okumuş, Harput makamlarının devamına ve öğrenilmesine imkân sağlamıştır, Var olsun...

Bu kıymetli hâtırasını, bizler minnetle muhafaza ettiğimiz gibi, bizden sonrakiler de aynı şükran içinde kalacaklardır, Çünkü, meraklı gençler, bu bantlardan faydalanmakta, ve her makamın doğrusunu öğrenmektedirler.

Halen evine yakın ihsaniye camiinde cuma namazından önce «süre-i kehf» den bir cüz' kur'an okumakta ve halkın duasını alarak mânen huzur içinde bulunmaktadır.

Hafız Osman bey'in, gerek dedeleri ve ninneleri, gerek babası ve annesinin sesleri güzel olup, bu ses güzelliği, ilâhi bir atiyye olarak kendisine intikal ettiği için, Tanrı'nın bu lûtfunu daimâ şükranla yâd eder.

İhtiyarlık günlerini, evinde ibadet ve tasa'le geçiren muhterem üstade Tanrı'dan uzun ömürler, sıhhat ve afiyetler dileriz.

İslâm Demokrasisi

Yazan : Süleyman Ateş

İslâmiyet ve demokrasi... İlk bakışda bu iki kelimenin birbirine tamamen yabancı mefhumlar olduğu sanılabilir. İslâmiyeti bilmiyenlerin böyle bir kanaata varması mümkün olduğu gibi, demokrasiyi incelemiyenlerin de aynı hataya düşmeleri tabiidir.

İslâmiyet, selâmet dinidir, akıl ve iman dinidir. Dünya işleri vardır, ahiret işleri vardır.

Demokrasi, halk idaresidir. Yani toplu halde yaşıyan insanlara has, onlar için kurulan onların hak ve menfaatlarını bağdaştıran bir idaredir. Halkın sözü, hakkın sözüdür ; kaziyesi içinde, demokrasinin özünü bulmak mümkündür.

İnsanlığın 20. Asırda kavuşabildiği demokrasi idaresini, bir çok milletler kabul etmiş, kabul etmiyenler de kabul etmek üzeredir.

İnsanlığın 20. Asırda kavuşduğunu zannettiği bu idareyi, islâmiyet, 14 asır önce gerçekleşdirmiş bulunuyordu. İnsanlığın bu hakikatı bilmeyişi, ışıkdan feyiz alamamasına benzer.

Kur'an Peygamberimiz'e şöyle sesleniyor :

«İşlerinde, onlarla müşavere et, azmedip karara varınca da Allah'a dayan.» (Sure : Al'imran, âyet 159).

Bu âyete göre, meşveret emredilmektedir. Müşavere sonunda karara varıldıktan sonra, sebat etmek gerekir. Tedbir her işte bu şekille alınmalıdır. Mütevekkil olarak takdirden, aksi şekilde tecelli etse dahi, üzülmemek icabeder.

«O müminler ki, işlerini aralarında, birbirine danışma yoliyle görürler, onlar için neticede hayır ve mükâfat vardır.»

Bu âyetden de anlaşılıyor ki islâm dini danışmayı hayırlı saymış ve mükâfat vaad etmiştir. (Sure : Şu'ra, âyet 38).

Peygamberimiz, hem islâm dininin korucusu ; hem de islâm devletinin başkanı idi. Fakat kendisini sevenlere, ona aşk ile yananlara, etrafında dolaşıp her gün ruhundan feyz alan arkadaşlarına dahi, aynı şekilde mukabele etmeği uygun bulmamış, saygı ve sevgi tahakkümüne dahi engel olmak istemiştir.

İnsanın en büyük düşmanı, ihtirasdır. Bu ihtiras saygı ve sevgi gösterilerile kabarır.

Devamı gelecek sayıda

Düzeltmeler

IV ncü sayımızda bazı hatalar olmuştur. Okuyuculardan ve yazı sahiplerinden üzülerek özür dileriz.

1 — «Kışoğluna destan» şiirinin son kıt'asının son iki mısraı şöyle olacaktı :

Kışoğlunu duman tuta !
Duman tuta Kışoğlunu !

2 — «Türkiye folklor haritası» başlıklı yazı içindeki oyun türkülerinin yanlış basılanının doğruları şöyle olacak :

Bahçelerde bal erik	**(de le Nuri)**	**veya**	**(hey Fatoş)**
Dallarını eğerik	»	»	»
Bize Harputlu derler	»	»	»
Öleneden severik	»	»	»

Suda balık yan gider	**(yandım aman aman aman)**
Açma yaram kan gider	**(Yaralıyım bana değme)** **(Gel güzel gel gönül eğle)**
Buna tabip neylesin	**(yandım aman aman aman)**
Ecel gelmiş can gider	**(Yaralıyım .....)** **(Gel güzel .....)**
Çayda çıra yanıyor	**(Hop hop nanay, yâr nanay)**
Humar göz uyanıyor	**(Nanay gelinim nanay)** **(Nanay güzelim nanay)**
Fitil çifte, yara bir	**(Hop hop .....)**
Yürek mi dayanıyor	**(Nanay gelinim .....)** **(Nanay güzelim .....)**

Şeher kızı gül kurutur
Hem kurutur hem kırıtır.
Köylü kızı un kavurur
Hem kavurur, hem savurur.